

РАЗВИТИЕ НА СЕСТРИНСКИТЕ ГРИЖИ В ПСИХИАТРИЯТА

Д. Драганова, Н. Ангелова-Барболова

Key words: *nursing care in psychiatry, mental disorders, hospital and outpatient medical care*

„Този лекар, който добре разбира и използва системата на здравеопазване, изключва всякакви насилствени средства и добре знае, че най-добрият му помощник е медицинската сестра ... Често сестрите влияят на болните по-добре от най-добрите лекарства ... Лекарят може да повери на сестрите най-трудни задачи, да остави в ръцете им щастието на болните и преди всичко, разбира се, грижата за болните...“
(I. Conolly: *The Treatment of the Insane without Mechanical Restraint*. London 1856).

Увод

С развитието на медицинската наука постоянно нараства ролята на медицинската сестра при оказване на грижи за пациента. Това в голяма степен се отнася за оказването на дългосрочни грижи за лица с психични заболявания, като е необходимо медицинската сестра да е усвоила медицински, научни и технически знания, умения и компетентности.

По данни на СЗО (6) психичните проблеми все по-често водят до загуба на трудоспособност, нещо повече психичните разстройства са сочени като пет от

The article discussed long-term care for persons with mental disorders as one of the biggest challenges for the reforms in the health sector. In recent decades in Europe have been made great efforts to overcome barriers and to ensure high-quality long-term care for people with mental illness. The article explores the WHO recommendations directed at the implementation of an integrated system for providing of services in the hospital and outpatient medical care, which purpose is to comprehensively address the different needs of people with mental disorders. A historical overview has been made of the development of nursing in psychiatry, which is considered as a special part of nursing in which the nurse has to deal with human responses to stress and crisis, to the interaction of many factors that affect the ability of a person to adapt to stress.

всеки десет причини за инвалидизиране. Очаква се през 2020 година психичните разстройства да заемат водещо място, като депресията ще бъде втора причина за инвалидизация в Света след исхемичната болест на сърцето.

В същото време влошеното психично здраве допринася за отключване на физически заболявания, води и до несъответствие с програмите за превенция и лечение. Фамилната обремененост води до интелектуални и емоционални последици за следващото поколение. Психичните заболявания също допринасят за ранна смърт, а самоубийствата сами по себе си представляват десетата водеща причина за смъртност в световен мащаб.

Катедра „Здравни грижи“,
Русенски университет „Ангел Кънчев“

Ето защо предоставянето на дългосрочни грижи за лица с психични разстройства е едно от най-големите предизвикателства в здравеопазването. В процеса на предоставяне на дългосрочни грижи за лица с психични разстройства психиатричната сестра има ключова роля.

Реорганизацията на психиатричната помощ изисква специализирани сестрински грижи. Като член на мултидисциплинарния екип психиатричната сестра участва в профилактичната, лечебно-диагностичната и рехабилитационна помощ, оказвана на лица с психични разстройства.

Изложение

Думата „психиатрия“ има гръцки произход и буквално означава наука за лечение на душата. В древността психичните заболявания са се обяснявали въз основа на религиозни и мистични вярвания /1/. Като правило една част от психичните разстройства са се свързвали с проклетия, намесата на тъмни сили или обладаване от зли духове. Тогава душевната дейност се е идентифицирала с умствената и обичайната практика е била да се извършва трепанация на черепа с цел „освобождение от духовете“. Друга част от психичните разстройства са свързани с „божествено разположение“ и „знак за избранност“. Например дълго време епилепсията се е считала за свещена болест.

Постепенно знанията за психичните заболявания са се разширявали и задълбочавали и понастоящем психиатрията е дял от клиничната медицина с предмет диагностика и лечение на психичните болести. Като медицинска дисциплина психиатрията разпознава болестите, открива причините им, създава методи за лечението им, прави прогноза за развитието им и въз основа на това създава система за промоция и превенция на психичните заболявания. Все повече внимание се отделя на комплексния подход в диагностиката и лечението на психичните заболявания с акцент не само на клинично-

психо-патологическите фактори, но и с отчитане влиянието на социалната среда.

С развитието и модернизацията на психиатричната помощ нараства ролята на медицинската сестра в комплексното обслужване на пациента и интегрираната екипна работа /3/.

Първообраз на сестринска дейност е появата на Дами на милосърдието във Франция през 15-16 век и след това основания Орден на милосърдието. В Русия 16-17 век се появяват първите жени, които се грижат за болните в лазаретите. /2/

След откриването на първото училище за милосърдни сестри през 1860 год. от Флорънс Найтингейл, изграденият модел на организация и подготовка на сестрите се използва в следващите 30-40 години при създаването на подобни училища в много други страни - САЩ, Англия, Белгия и други европейски страни.

Съществен принос в модернизиранието на съвременното сестринство има американската медицинска сестра Вирджиния Хендерсън /1897 – 1996/. Тълкуването на сестринското дело и принципите за полагане на грижи, изложени в труда ѝ „Основни принципи на сестринските грижи“ /1960г./ се използват и днес (2).

Ролята на медицинската сестра в организацията на лечебния процес и грижата за психично болни е трудно да се оцени, тъй като включва в себе си широк кръг въпроси, без които би било невъзможно осъществяването на терапевтичен подход към болния и в крайна сметка достигане на състояние на ремисия или оздравяване. Това не е механическо осъществяване на лекарските назначения и препоръки, а творческо решение на ежедневните въпроси, които включват в себе си насочено провеждане етапите на лечебния /раздаване на лекарства, парентерално въвеждане на лекарства, осъществяване на процедури/ които трябва да се извършват и с познания за възможните нежелани прояви и усложнения.

През 2003 година Европейския форум на СЗО (5) създаде проекта „Внедря-

ване на хуманен подход при оказване на психиатрична помощ чрез усъвършенстване на сестринското дело“, основна задача на който се явява повишаване качеството на оказваната сестринска помощ на хора с психични заболявания. Една от най-важните задачи на психиатричната сестра в процеса на предоставяне на дългосрочни грижи за лица с психични разстройства е формиране на терапевтическо отношение към пациентите.

Медицинските сестри са заедно с пациентите през цялото денонощие и споделят ежедневието им - хранене, смяна на дрехи, гледане на телевизия и т.н. Нещо повече, те помагат на пациента при изпълнението на такива действия, които по своето естество са дълбоко интимни и лични, като къпане или тоалет. Такова тясно взаимодействие често може да промени структурата на взаимоотношения или да създаде основа, върху която да се изгради доверие.

Медицинската сестра както никой друг член на мултидисциплинарния екип има възможност детайлно да опознае пациента, наблюдавайки го в различни периоди от време във формална и неформална обстановка. Тези знания медицинската сестра споделя с членовете на мултидисциплинарния екип, прекарващи с пациентите по-малко време.

Друга важна задача на медицинските сестри се явява създаване и поддържане на „връзка с дома“, с роднини и близки на пациента – обезпечава срещите им, телефонно общуване, провежда беседи с пациентите, пробужда спомени за семейството и др. Освен това в задълженията на медицинската сестра влиза и провеждането на специални занятия с пациентите, които включват обучение в ежедневни навици – битови навици за самообслужване, трениране поддържането на памет, внимание, мислене чрез използване на нагледни материали. Целта на такива занимания е намаляване на зависимостта от обкръжението.

Медицинските сестри имат най-голяма възможност за комуникация с пациентите, така че техните умения ще определят до голяма степен ефективността на установената терапевтична връзка с пациента.

Към медицинските сестри, работещи в съвременните психиатрични болници, се поставят редица специфични изисквания, отличаващи се от изискванията в другите лечебни заведения (4).

1. Общите функции на медицинската сестра, оказваща помощ на пациенти с психични разстройства, предполага гъвкавост и прилагане на разнообразни професионални подходи. В процеса на нейната работа са й необходими навици за клиническо мислене в областта на психиатрията, терапията, инфекциозните болести и др. Поведението към такива пациенти изисква индивидуален подход и динамично наблюдение състоянието на пациента. При използването на медикаменти в комплексната терапия за лечение на психични и соматични заболявания, трябва да се обърне специално внимание на тяхната съвместимост и възможност за тежки странични ефекти. Това изисква медицинската сестра да има задълбочени познания по фармакотерапия и в частност по психофармакотерапия. В процеса на наблюдение медицинската сестра трябва да умее да разграничи истинските от изкуствено предизвикани разстройства, суицидни състояния, симулации и др., които в психиатричната практика се срещат доста често. Освен широките познания за основните признаци на психически и соматични увреждания, сестрите трябва много внимателно да се отнасят по въпросите за инфекциозната безопасност на пациентите, поради често водения от тях антисоциален начин на живот. Статистически потвърдено е, че пациентите с психич-

- ни заболявания са изложени на риск от опасни инфекции като ХИВ, туберкулоза, сифилис, чревни инфекции и др. поради понижено ниво на лична хигиена.
2. Медицинската сестра от психиатричното лечебно заведение е необходимо да има високо ниво на социален интелект, защото психичното заболяване на пациента е съпътствано не толкова от медицински проблеми, колкото от много проблеми от социален характер. Социалните проблеми се изразяват в изменение на семейните отношения, социална изолация, отсъствие на навици за грижа за инвалиди в семейството, неефективна адаптация в обществото. На преден план излиза психосоциалната рехабилитация на пациентите, която медицинската сестра провежда на всеки етап при оказване на грижата. Основната цел е подълго да се съхрани и оптимално използва наличния ресурс за възстановяване на загубените функции. Обема на професионалните задължения на психиатричната медицинска сестра се разпростира извън чисто медицинската дейност и нерядко навлиза в областта на социалните дейности. Тя координира всички дейности по оформяне и превеждане на пациентите в социални заведения, решава въпроси за възстановяване на социални контакти, подпомага живота в домашни условия за своите пациенти. Медицинската сестра установява психологически контакт с членовете на семейството на болния, помага за адаптирането му в сложните условия, обучава близките в грижа за болния в дома.
 3. Сестринството в психиатрията е един от специалните раздели на сестринската професия, в които медицинската сестра трябва да се справя с човешка реакция на стрес и криза, наличието и взаимодействието на много фактори, които влияят на способността на човек да се адаптира към стресови въздействия.
 4. Използването на иновативни форми за сестрински грижи в психиатрията има редица функции, свързани главно с организацията и установяване на режима на профила, психологическите нюанси на подход за пациенти, страдащи от психично заболяване, и характеристиките на грижите за пациентите. При редица психични заболявания, пациента може да бъде опасен както за себе си, така и за другите. Отчитайки това, медицинската сестра използва сестринския процес и заедно с формирането на партньорство с пациента, упражнява необходимия контрол за осигуряване на безопасността на пациента, неговото обкръжение, както и личната си безопасност. По този начин, в допълнение към изпълнението на терапевтичния план, много важна функция е защита на обществото от най-агресивните прояви на психично разстройство.
 5. Медицинската сестра, работеща в психиатрично лечебно заведение трябва да притежава комуникативни умения в съчетание с добри теоретични познания в областта на психологията, психотерапията, да има висока степен на съпричастност, добротата, отзивчивост. Главна цел на сестринската дейност е достигане на максимално възможна независимост на пациента и облекчение на неговите страдания, причинени от психическото заболяване. Това съдейства и за подобряване на ресоциализацията на пациентите, подобро им социално функциониране и за тяхното вграждане в общността. Понякога липсата на разбиране от другите и невъзможността да изразят своите мисли, предизвиква психологически дискомфорт на пациента, което води до нарушаване на

общуването, поради което особено ценно в психиатрията се счита умението за подобряване атмосферата на общуване с пациента. Също така не маловажно значение се придава на умението да се установят неформални отношения не толкова с пациентите, колкото с техните семейства, които изпълняват важна психообразователна функция.

6. Медицинската сестра трябва да има високо ниво на подготовка по основните правни аспекти на психичните разстройства. Поддържането на необходимото равновесие между правата на пациента, безопасността на обществото, безопасността на пациента и медицинската сестра е изкуство, което трябва да бъде на разположение на всеки специалист, работещ в областта на психичното здраве.

Заклучение

Предоставянето на дългосрочни грижи за лица с психични разстройства е едно от най-големите предизвикателства в здравеопазването. Акцента при оказване на психиатрична помощ се премества в посока към деинституционализация и услуги в общността, базиране на психиатричните грижи близо до пациентите, сформирани на мултидисциплинарни екипи със задължително участие на психиатрична медицинска сестра в тях като координатор на здравните грижи, работа в посока ресоциализация на пациентите и създаване на трудова заетост.

Литература

1. *Гризингер В., Душевные болезни. Петербург: А. Черкасова и Ко, 1875./2/*
2. *Попова, С., Л. Георгиева Професии в здравеопазването, 2011, Стено, Варна./4/*
3. *Ритър С., Ръководство по психиатрично сестринство, Фондация Невронауки и поведение, София, 1995/3/*
4. *Таунсенд М.С. Сестринские диагнозы в психиатрической практике: карманное руководство для построения плана оказания помощи больным. Издательство «Сфера». Киев. 1997./:6/*
5. *WHO, Promoting Mental Health; concepts, emerging evidence and practice, Victorian Health Promotion Foundation; University of Melbourne, 2005//5/*
6. *www.cittadinanza.org/wp-content/uploads/ Strengthening the mental health systems in low and middle income countries, Hotel Continental, Rimini, Italy 15-18 April 2008 - www.cittadinanza.org/intmeetprogrdef.pdf/1/*

Адрес за кореспонденция:

Доц. Николина Станчева Ангелова-
Барболова д.м.,
Катедра "Здравни грижи",
Русенски университет "Ангел Кънчев",
тел.: 0888 74 73 47,
e-mail: nangelova@uni-ruse.bg